

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

01

grudnia 2017

piątek

19:00

NFM, Sala Główna

Krzysztof Penderecki

Krzysztof Penderecki – dyrygent

Marta Kowalczyk – skrzypce

NFM Filharmonia Wroclawska

Program:

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809–1847) *Piękna Meluzyna* – uwertura op. 32 [11']

Krzysztof Penderecki (*1933) *II Koncert skrzypcowy „Metamorfozy”* [37']

I Allegro ma non troppo – Allegro vivace –

II Allegretto – Allegro vivo –

III Molto meno mosso – Andante –

IV Vivace –

V Scherzando – Vivacissimo –

VI Andante con moto – Tempo primo

Felix Mendelssohn Bartholdy *IV Symfonia A-dur op. 90 „Wtосka”* [30']

I Allegro vivace

II Andante con moto

III Con moto moderato

IV Saltarello: Presto

F. Mendelssohn
Bartholdy

K. Penderecki

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

„Czy moglibyśmy zachowywać się inaczej? Przecież jesteście synami Diablicy!” – miał odpowiedzieć Ryszard Lwie Serce tym, których nieustające wewnętrzne spory pomiędzy członkami królewskiej rodziny wprawiały w zdumienie. Skłonność do konfliktów zrucano na karb diabolicznego pochodzenia rodu Plantagenetów, którego najstarszym synem był właśnie władca Anglii Ryszard Lwie Serce. Według niektórych podań protoplastką owej dynastii miała być Meluzyna. Inne źródła jednak przypisują jej raczej założenie rodu Lusignanów zamieszkujących zachodnią część Francji. Rozbieżność ta jest związana z popularnością mitu.

Postać wróżki Meluzyny po raz pierwszy pojawiła się w literaturze dwunastowiecznej, ale jedna z najbardziej znanych wersji, pióra Jeana d'Arrasa, pochodzi z XIV w. Jako bohaterka opowieści o zdradzie i złamanych obietnicach Meluzyna stała się odbiciem pełnego sprzeczności średniowiecznego obrazu kobiety, przypominającego, że nikt nie jest ani całkowicie dobry, ani całkowicie zły. Nad życiem pięknej Meluzyny, uczynnej, czulej i wyjątkowo płodnej, zawisło fatum przekreślające jej marzenia o szczęściu rodzinnym.

Historii tych powstało wiele. Choć różniły się pewnymi szczegółami, to zawsze wspólnym mianownikiem były skrywany przez kobietę sekret oraz złamana obietnica małżonka. W dziele *De nugis curialium* (O swawolach dworzan) duchowny Walter Map opowiada o młodym wielomównym imieniem Henno, który w lasach Normandii spotyka piękną dziewczynę w królewskich szatach, uratowaną z tonącego statku. Henno oraz nieznaną zakochują się w sobie, pobierają i wydają na świat potomstwo. Matka Henna zauważyła jednak, że młoda kobieta unika mszy, nie żegna się wodą święconą i nie przystępuje do komunii. Gdy zaciekawiona teściowa przebiją dziurę w ścianie sypialni, widzi synową, jak podczas kąpieli przybiera postać smoka. Matka szybko donosi o tym Hennowi, który sprowadza księdza, by pokropił małżonkę wodą święconą. Meluzyna jednak w przerażeniu ucieka przez dach, wydając przy tym przeraźliwe okrzyki.

Natomiast w *Otia imperialia* (Cesarskich rozrywkach) Gerwazy z Tilbury opisuje historię Rajmunda, pana zamku Rousset. Spotyka on nad rzeką w pobliżu Aix-en-Provence piękną i odzianą we wspaniałe szaty damę, w której się zakochuje. Gdy bierze ją za żonę, składa przyrzeczenie, że nigdy pod żadnym pozorem nie będzie usiłował zobaczyć jej nagiej podczas

kąpieli. Para przez lata żyje szczęśliwie, bogaci się, ma liczne potomstwo (dziesięcioro synów). Jednak wiedziony ciekawością Rajmund pewnego dnia zrywa zastonę, za którą obmywa się Meluzyna, i widzi jej przemianę w węża. Zdradzona kobieta rozplywa się w wodzie. Do zamku wraca tylko w nocy, by zobaczyć swoje dzieci. Kolejne wersje opowieści, podobnie jak u Mapa, najczęściej przedstawiały Meluzynę uciekającą przez dach pod postacią skrzydlatego smoka. Według francuskich podań te przemiany wynikały z kary, którą Meluzyna otrzymała za zamknięcie swojego ojca w jaskini, kiedy to stanęła w obronie honoru matki.

Nic dziwnego, że dramaturgiczny potencjał tej historii przez wieki inspirował artystów. Temat podjął m.in. austriacki dramatopisarz Franz Grillparzer, tworząc na podstawie tej opowieści libretto (pierwotnie w zamierzeniu dla Ludwiga van Beethovena). Operę skomponował jednak Conradin Kreutzer, a poruszony opowieścią o Meluzynie Felix Mendelssohn Bartholdy w 1833 r. napisał własną uverturę, starając się uchwycić atmosferę tej historii. Opera odeszła w zapomnienie, a uvertura stała się samodzielnym dziełem koncertowym.

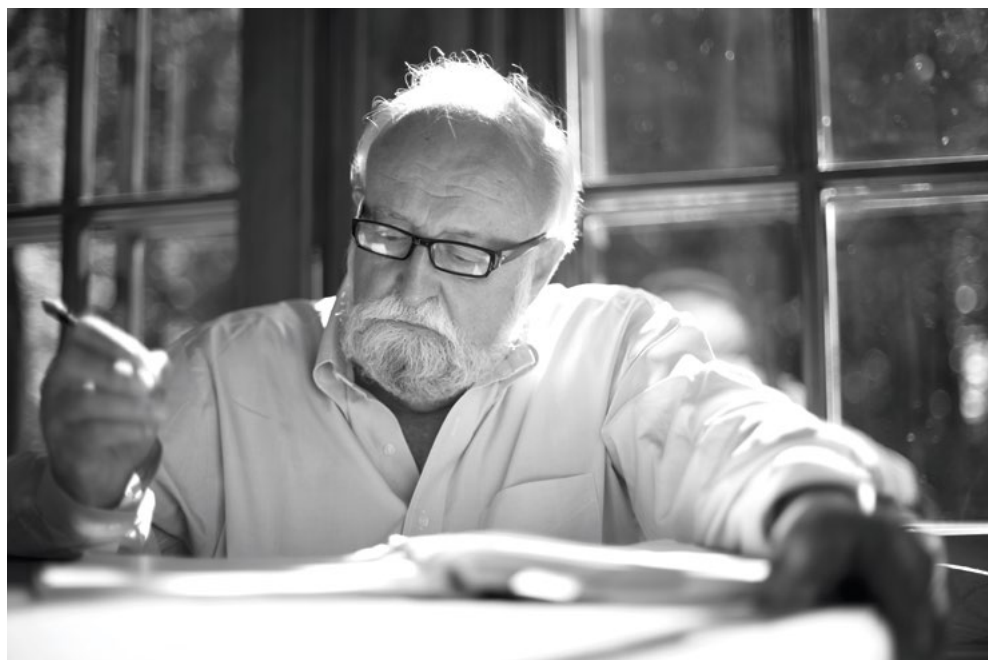
W tym samym roku powstała pogodna, śpiewna i lekka w formie *IV Symfonia A-dur*, zwana „Włoską”. Swoją podtytuł zawdzięcza ona podróży, którą kompozytor odbył dwa lata wcześniej po słonecznej części Europy. Artysta zatrzymał się wówczas w Wenecji, Florencji, Neapolu oraz Rzymie, gdzie spędził całą zimę przelotnie 1830 i 1831 r. Włoskie wpływy odnajdziemy nie tylko w radosnym charakterze *Symfonii*, lecz także w jej drugiej części (*Andante con moto*) napisanej pod wpływem religijnej procesji, w której Mendelssohn wziął udział, oraz w ostatniej, z elementami tanecznymi – rzymskiego saltarello oraz neapolitańskiej taranteli. Pierwsze wykonanie dzieła odbyło się 13 maja 1833 r. w Londynie pod batutą autora. Kompozytor dłużej jednak zwlekał z oddaniem partytury do druku. Wciąż dokonywał nowych poprawek, a nawet nosił się z zamiarem całkowitego przerobienia utworu, co ostatecznie uniemożliwiła mu przedwczesna śmierć.

Nad *Metamorfozami* Krzysztof Penderecki pracował w latach 1992–1995. W tym czasie zafascynowała go idea *claritas*, która nawiązując do myśli Kartezjusza, zakładała prostotę i klarowność. Najpełniej objawiała się ona w muzyce w dziełach kameralnych. Fascynacja ta w pewnym stopniu wpłynęła na ostateczną formę *II Koncertu skrzypcowego*. Podtytuł kompozycji, jak wyjaśnia twórca, odnosi się

do dwóch prób ustalenia jej ostatecznego kształtu. Hybrydyczność cechuje zarówno harmonię, jak i formę, określaną przez Pendereckiego „otwartą formą allegro sonatowego”, co oznacza, że „ważne tematy pojawiają się ciągle, ale właśnie w metamorfozie, czyli za każdym razem są inaczej potraktowane: w innej instrumentacji, w innym charakterze [...]”. Oprócz elementów wirtuozowskich *Koncert* zawiera również fragmenty kantylenowe, stanowiące dla tych pierwszych niezwykle istotną przeciwwagę. Penderecki zdecydował się je dołączyć po pierwszym, prywatnym wykonaniu utworu przez jego ulubioną skrzypaczkę – Anne-Sophie Mutter. Partia solowa ciągnie się nieprzerwanie na przestrzeni niemal całej struktury architektonicznej i jest całkowicie podporządkowana dramatyzmowi dzieła. Prawykonanie odbyło się w czerwcu 1995 r. – z Mutter jako solistką i pod dyktando Pendereckiego.

Krzysztof Penderecki

Wybitny polski kompozytor, jeden z najwybitniejszych twórców na świecie. Urodził się 23 listopada 1933 r. w Dębicy. Jest laureatem wielu nagród artystycznych w kraju i za granicą, doktorem honoris causa kilkudziesięciu uniwersytetów, Członkiem Honorowym najważniejszych akademii artystycznych i naukowych oraz Honorowym Profesorem wielu prestiżowych uczelni artystycznych. Został uhonorowany wysokimi odznaczeniami państwowymi i zagranicznymi. Jest dyrygentem czołowych orkiestr symfonicznych w Stanach Zjednoczonych i Europie. Jego twórczość obejmuje ponad 100 dzieł, w tym utwory kameralne, na instrumenty solowe i orkiestrowe, symfonie, koncerty na różne instrumenty, pieśni i utwory chóralne, opery oraz dzieła kantatowo-oratoryjne. Jest autorem muzyki do ponad 100 filmów animowanych, fabularnych i dokumentalnych, a także do spektakli dla dzieci i dorosłych.

Krzysztof Penderecki, fot. Bruno Fidrych, z archiwum Elżbiety i Krzysztofa Pendereckich

Marta Kowalczyk

Skrzypaczka z bogatym doświadczeniem koncertowym. Występowała na całym świecie jako solistka i kameralistka. W 2016 r. zadebiutowała w Wigmore Hall w Londynie, grając brytyjską premierę utworu *La Folia* K. Pendereckiego. Jej niedawne wykonanie *II Sonaty* na skrzypce i fortepian tego kompozytora zostało opisane przez londyński „The Times” jako „zapierające dech w piersiach, ze znakomitym wyczuwaniem stylu, zaangażowaniem, przepięknym prowadzeniem linii, wirtuozerią i partnerstwem”. W sezonie artystycznym 2016/2017 wystąpiła m.in. w Concertgebouw w Amsterdamie, Purcell Room w Londynie i Radialsystem V w Berlinie oraz odbyła trasę koncertową po Włoszech wraz z pianistką B. Raną. Od 2017 r. jest koncertmistrzynią Sinfonieorchester Basel.

Marta Kowalczyk, fot. Anita Wąsik

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsorzy:

